

Työryhmämuistio MMM 2004:1

Maaseutuelinkeinohallinnon muutoksenhakusäännösten uudistamistyöryhmän muistio

Helsinki 2004

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 11.2.2003 työryhmän, jonka tehtävä oli kartoittaa maaseutuelinkeinohallinnon muutoksenhakusäännökset ja tehdä tarvittava hallituksen esityksen muotoon kirjoitettu ehdotus muutoksenhakusäännösten muuttamiseksi. Työryhmän tuli kiinnittää erityistä huomiota oikaisuvaatimuksen käyttöön ottamiseen TE-keskusten päätöksistä ennen asian käsittelemistä valituksena maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa. Työryhmän toimikaudeksi määrättiin 11.2. - 29.8.2003. Tätä määräaikaa pidennettiin ministeriön päätöksellä 18.8.2003 päättymään 31.12.2003.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut vanhempi hallitussihteeri Heikki Koponen maa- ja metsätalousministeriöstä. Työryhmän muina jäseninä ovat toimineet vanhempi hallitussihteeri Sven Lindqvist, hallitussihteeri Maija Kaukonen ja ylitarkastaja Riikka Knaapi (1.11.2003 asti) maa- ja metsätalousministeriöstä, lakimies Lauri Pakka Etelä-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskuksesta, jaostopäällikkö Maire Lumiaho Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry:stä (sijaisena lakimies Marica Twerin) ja maaseutuasiamies Martti Kivivuori Maaseudun kehittäjät ry:stä.

Työryhmän sihteerinä on toiminut hallitussihteeri Jukka Mirvo maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmä päätti, että se tarkastelee ottaen huomioon työryhmän kokoonpano maaseutuelinkeinoista ainoastaan maatalouden muutoksenhakusäännöksiä.

Työryhmä on kokoontunut 9 kertaa. Työryhmä on työnsä aikana kuullut seuraavia asiantuntijoita: agronomi Harri Liven Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskuksen maaseutuosastolta, lainkäyttöneuvos Eero Nordberg maaseutuelinkeinojen valituslautakunnasta ja maatalousneuvos Päivi Wallin maatalousosaston interventioyksiköstä.

Työryhmän muistion liitteenä 1 on työryhmän ehdotus Hallituksen esitykseksi laeiksi maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain ja maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annetun lain muuttamisesta sekä liitteenä 2 luettelo maatalousalan säädösten muutoksenhakusäännöksistä.

Maa- ja metsätalousministeriö on 11.2.2003 asettanut maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain uudistamistyöryhmän. Tarkoituksena on, että maaseutuelinkeinohallinnon muutoksenhakusäännösten uudistamistyöryhmän muistio otettaisiin huomioon sanotun lain kokonaisuudistuksesta vastaavassa työryhmässä.

Saatuun tehtävänsä päätökseen työryhmä luovuttaa kunnioittaen muistionsa maa- ja metsätalousministeriölle.

Helsingissä 22 päivänä tammikuuta 2004

puheenjohtaja Heikki Koponen

Maija Kaukonen Sven Lindqvist

Lauri Pakka Maire Lumiaho

Martti Kivivuori

Sihteeri Jukka Mirvo

Tiivistelmä

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 11.2.2003 työryhmän, jonka tehtävänä oli kartoittaa maaseutuelinkeinohallinnon muutoksenhakusäännökset ja tehdä tarvittava hallituksen esityksen muotoon kirjoitettu ehdotus muutoksenhakusäännösten muuttamiseksi.

Työryhmä on saanut työnsä päätökseen kokouksessaan 18.12.2003.

Työryhmä katsoo, että maaseutuelinkeinojen valituslautakunta on tarpeellinen ja että sen toimintaa tulisi kehittää organisatorisesti vastaisuudessakin. Työryhmän mielestä tulisi harkita sitä, voitaisiinko muutoksenhaku maa- ja metsätalousministeriön hallintopäätöksistä ohjata muualle kuin korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Työryhmä pitää tärkeänä viljelijöiden oikeusturvan kehittämistä tilatarkastuksissa. Työryhmä katsoo, että viljelytapaan ja muihin niihin verrattaviin seikkoihin liittyvät viljelijän ja tarkastajan erilaiset näkemykset tulisi todeta ja ratkaista puolueettomasti paikan päällä. Tätä tehtävää voisivat hoitaa te-keskuskohtaiset katselmustoimikunnat. Katselmustoimikunnassa voisi olla maatalouden neuvontajärjestön edustaja, viljelijöiden etujärjestön ja maataloushallinnon edustaja.

Lisäksi työryhmä katsoo, että olisi perusteltua ottaa käyttöön oikaisuvaatimusmenettely myös maataloushallinnon alalla ja siksi työryhmä esittää, että kuntien maatalouselinkeinoviranomaisten päätöksistä maaseutuelinkeinoasioissa haettaisiin muutosta työvoima- ja elinkeinokeskukseen tehtävällä oikaisuvaatimuksella. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen olisi tehtävä päätös oikaisuvaatimuksesta 60 päivän kuluessa vaatimuksen vireille tulosta. Mikäli työvoima- ja elinkeinokeskus katsoo, ettei ole edellytyksiä osittainkaan hyväksyä oikaisuvaatimusta, sen tulisi siirtää asia oman lausuntonsa kera maaseutuelinkeinojen valituslautakunnalle käsiteltäväksi valituksena.

Svenskspråkigt sammandrag

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte den 11 februari 2003 en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga bestämmelserna om ändringssökande inom landsbygdsnäringsförvaltningen och utarbeta ett behövligt förslag till ändring av bestämmelserna om ändringssökande, skrivet i form av en regeringsproposition .

Arbetsgruppen har vid sitt möte den 18 december 2003 slutfört sitt arbete.

Arbetsgruppen anser att landsbygdsnäringarnas besvärsnämnd behövs och att dess verksamhet bör utvecklas organisatoriskt även framdeles. Enligt arbetsgruppen bör man överväga huruvida sökande av ändring i jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsbeslut kan styras annanstans än till högsta förvaltningsdomstolen.

Arbetsgruppen anser det vara av vikt att jordbrukarnas rättsskydd vid gårdskontroller utvecklas. Enligt arbetsgruppens bedömning skall jordbrukarens och kontrollantens avvikande åsikter om odlingsmetod och andra därmed jämförbara omständigheter konstateras och avgöras opartiskt på ort och ställe. Denna uppgift kan handhas av synenämnder vid varje enskild arbetskrafts- och näringscentral. I synenämnden kan ingå en representant för jordbrukets rådgivningsorganisation och en representant för jordbrukarnas intresseorganisation och för jordbruksförvaltningen.

Arbetsgruppen anser dessutom att det är motiverat att ett förfarande för yrkande på rättelse tas i bruk även inom jordbruksförvaltningen och föreslår därför att ändring i beslut som kommunernas landsbygdsnäringsmyndigheter har fattat om landsbygdsnäringsfrågor söks genom rättelseyrkande till arbetskrafts- och näringscentralen. Denna skall fatta beslut om rättelseyrkandet inom 60 dagar från det att yrkandet har anhängiggjorts. Om arbetskrafts- och näringscentralen anser att det inte finns förutsättningar för att ens delvis godkänna rättelseyrkandet skall den föra över ärendet jämte sitt eget utlåtande till landsbygdsnäringarnas besvärsnämnd för att behandlas som ett besvär.

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä

Ruotsinkielinen tiivistelmä

1. JOHDANTO.....	5
2. MAASEUTUELINKEINOJEN VALITUSLAUTAKUNNAN ASEMA.....	6
3. MUUTOKSENHAKU MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN PÄÄTÖKSISTÄ.....	7
4. VILJELIJÄN OIKEUSTURVA VALVONTATARKASTUKSISSA.....	8
5. OIKAISUVAATIMUKSEN KÄYTTÖÖNOTTO.....	9

LIITTEET

Liite 1:

Työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi laeiksi maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain sekä maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annetun lain muuttamisesta.....

11

Liite 2:

Luettelo maatalousalan keskeisten säädösten muutoksenhakusäännöksistä.....

16

1. JOHDANTO

Toimiva oikeusjärjestelmä on avainasemassa rakennettaessa kansakunnan hyvinvointia ja kilpailukykyä. Toimivan oikeusjärjestelmän olennainen osa on oikeusturvan toteutuminen julkisen vallan käytössä. Oikeusturvan toteuttamisesta hallinnossa huolehtivat perustuslain mukaan korkein hallinto-oikeus, alueelliset hallintotuomioistuimet ja erityiset hallintotuomioistuimet.

Euroopan unionin jäsenyys heijastuu monin tavoin hallintolainkäyttöön.

Euroopan yhteisön oikeutta sovelletaan monissa asioissa hallintolainkäyttöelimissä. Maatalouden ja kalastuksen alalla yhteisöoikeudella on merkitystä lähes jokaisessa asiassa.

Suomen perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Oikeusturvajärjestelmän tehtävänä on varmistaa lainmukaisten ja oikeudenmukaisten ratkaisujen tekeminen. Oikeusturva on jokaiselle kuuluva perusoikeus, joka takaa osallistumisen ja yrittämisen edellytykset. Mainitun pykälän toisen momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Hallintolaililla (434/2003), joka on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004, pyritään toteuttamaan ja edistämään hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa.

Sanottuun perustuslain säännökseen on kirjattu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohtaa vastaava säännös oikeusturvan saatavuudesta. Suomessa yleinen muutoksenhakuoikeus hallinnon alalla on jo pitkään ollut turvattu, ensin muutoksenhausta hallintoasioissa annetulla lailla (154/1950) ja nyttemmin hallintolainkäyttölaililla (586/1996).

Oikeusturvan saatavuutta korostaa se, että hallintolainkäytön alalla ei ole toteutettu yleistä valituslupajärjestelmää. Hallinto-oikeuden päätöksestä saa pääsäännön mukaan valittaa korkeimmalle hallinto-oikeudelle ilman muutoksenhakurajoituksia. Toisaalta on kuitenkin laajoja asiaryhmiä, kuten vero- ja toimeentulotukiasiat, joissa valittaminen korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttää valituslupaa. Valituslupa-asioiden osuus korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävistä asioista on noin yksi kolmasosa.

Hallintolainkäyttöjärjestelmä Suomessa perustuu kaksiasasteiselle hallintolainkäyttöelinjärjestelmälle, jossa painopiste on alueellisissa hallinto-oikeuksissa. Hallinto-oikeuksia on kahdeksan: Helsingin, Hämeenlinnan, Kouvolan, Kuopion, Oulun, Rovaniemen, Turun ja Vaasan hallinto-oikeus. Ne vastaavat asemaltaan väliasteen muutoksenhakutuomioistuinta, lähimpänä vertailukohtana yleisten tuomioistuinten puolella hovioikeudet.

Maaseutuelinkeinojen lainkäyttöasioita käsitellään toisaalta työvoima- ja elinkeinokeskuksissa, jonne valitetaan kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten tulotukipäätöksistä. Työvoima- ja elinkeinokeskusten lainkäyttöpäätöksistä valitetaan maaseutuelinkeinojen valituslautakunnalle samoin kuin työvoima- ja elinkeinokeskusten ensiasteena tekemistä rakennetukipäätöksistä. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan päätöksistä valittaminen korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttää yleensä valituslupaa.

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelman mukaan oikeusturvaa tulee saada koko maassa tasapuolisesti ja varhaisessa vaiheessa kunkin asian ratkaisemiseen soveltuvassa joustavassa menettelyssä ja kohtuullisin kustannuksin. Lisäksi hallituksen ohjelman mukaan hallintolainkäytön kehittämistä jatketaan ja valitusten käsittelyä nopeutetaan kiinnittäen erityistä huomiota yhteiskunnan tai alueiden kehittämisen kannalta merkittävien päätösten käsittelyaikoihin.

2. MAASEUTUELINKEINOJEN VALITUSLAUTAKUNNAN ASEMA

Vaikka hallintolainkäytön perusorganisaatio muodostuu hallintotuomioistuimista, hallintolainkäyttötehtäviä on myös erällä muilla viranomaisilla. Hallintolainkäyttöasioita käsittelevät myös eräät tätä tehtävää varten perustetut erityiselimet, jotka eivät kuitenkaan ole muodollisesti tuomioistuuksia.

Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta toimii valitusviranomaisena, jolta haetaan muutosta lähinnä työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastojen päätöksiin (laki maaseutuelinkeinojen valituslautakunnasta 1203/1992). Perustaminen liittyi maaseutuelinkeinohallinnon uudistamiseen, jossa maatilahallitus lakkautettiin ja maaseutupiirit ja kalastuspiirit yhdistettiin maaseutuelinkeinopiireiksi. Lain_muutoksella (36/1995) valituslautakunnasta muodostettiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla toimiva, riippumaton hallintotuomioistuintyyppinen lainkäyttöviranomainen. Valituslautakunnan itsenäistyttyä valituslautakunnalle nimitettiin oma henkilöstö ja se muutti omiin tiloihin. Tämän muutoksen jälkeen lautakunnan kolmantena jäsenenä toimiva henkilö, esittelijät ja lautakunnan sihteeri eivät olleet enää maa- ja metsätalousministeriön virkamiehiä. Valituslautakunnalla on nykyään myös oma kirjaamo ja arkisto.

Yhteisöoikeuden, jonka olennainen osa on yhteinen maatalouspolitiikka, toimeenpanossa on merkityksellistä ottaa huomioon Suomen ratifioiman ja oikeusjärjestykseensä sisällyttämän Euroopan ihmisoikeussopimukseen kuuluva oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja sitä täydentävä tehokkaiden oikeusturvakeinojen saantia edellyttävä periaate. Lainkäytöllä on merkittävä osa EU:n harjoittaman integraation toteuttamisessa. Yhteisön perustamissopimusten mukaan on tärkeää varmistaa yhteisön säännösten soveltaminen ja yhtenäinen tulkinta sekä oikeusturvan antaminen. Yhteisöoikeuden lainkäytöstä huolehtivat Euroopan yhteisöjen tuomioistuin sekä kansalliset varsinaiset tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet, kuten Suomessa osaltaan maaseutuelinkeinojen valituslautakunta. Valituslautakunta on esittänyt Yhteisöjen tuomioistuimelle kaksi ennakkoratkaisupyyntöä.

Valituslautakunnan antama ratkaisujen määrä vuonna 2002 oli 313. Valitusten keskimääräinen käsittelyaika oli 6 kuukautta. Apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka on kiinnittänyt huomiota hallinto-oikeuksien jutturuuhkiin ja pyytänyt hallinto-oikeuksilta selvitykset niissä vireillä olevista asioista. Selvityksen mukaan vuonna 2002 asioiden keskimääräinen käsittelyaika hallinto-oikeuksissa oli 8,3 kuukautta. Käsittelyaikojen vaihtelu hallinto-oikeuksien välillä on suuri vaihdellen esimerkiksi toimeentuloasioissa 5,7 kuukaudesta 14,4 kuukauteen.

Työryhmä katsoo, että valituslautakunta on toiminut tehokkaasti maaseutuelinkeinojen lainkäyttöelimenä ja että sen asema on jo vakiintunut. Työryhmä katsoo, että valituslautakunta on tarpeellinen ja että sen toimintaa tulisi kehittää organisatorisesti vastaisuudessakin. Työryhmän mielestä olisi ilmeistä, että maaseutuelinkeinojen toimijoiden

oikeusturva heikentyisi erityisasiantuntemuksen puuttumisen vuoksi mikäli kyseisten valitusasioiden käsittely tapahtuisi hallinto-oikeuksissa, kun otetaan huomioon se, että EU:n maatalousalan säädösten laajuus on noin 25 000 sivua ja valitusten määrä on varsin vähäinen.

3. MUUTOKSENHAKU MAA- JA METSTÄTALOUSMINISTERIÖN PÄÄTÖKSISTÄ

Hallintolainkäyttölain 7 §:n mukaan valtioneuvoston ja ministeriön päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituksen saa tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen.

Koska hallintolainkäyttölaki on luonteeltaan yleislaki, voidaan erityislaila poiketa sen säännöksistä. Maa- ja puutarhatalouden kansallista tuista annetun lain (1559/2001) 27 §:n 4 momentti sisältää erityissäännöksen, jonka mukaa maa- ja metsätalousministeriön sanotun pykälän nojalla tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaan. Tämä säännös lisättiin lakiin eduskuntakäsittelyssä. Asiaa koskevan maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön (MmVM 15/2001 vp) mukaan maa- ja metsätalousministeriön päätöksestä valittaminen korkeimpaan hallinto-oikeuteen olisi tässä tapauksessa hallintolainkäyttöjärjestelmän toimivuuden kannalta epätarkoituksenmukaista, koska ministeriötasoinen päätöksenteko liittyisi tässä sellaisiin hallintoasioihin, joita laadultaan vastaavat päätökset tehdään yleensä muussa kuin ministeriötasoisessa valtakunnallisessa tai alueellisessa viranomaisessa. Lisäksi valiokunta katsoi, että valitusten ohjaaminen suoraan ylimpään oikeusasteeseen johtaisi siihen, että ylimpään tuomioistuimeen saapuisi valituksia, jotka luonteeltaan kuuluisivat ensi asteen muutoksenhakuelimiin.

Työryhmän kokouksessa on ollut kuultavana maa- ja metsätalousministeriön maatalousosaston interventioyksikön edustaja, joka on esittänyt, että yksikön päätöksistä valittaminen ohjattaisiin muualle kuin korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Interventioyksikössä tehdään vuosittain noin 15 000 päätöstä, joista valtaosa liittyy vientitukiin. Näistä päätöksistä, lähinnä takaisinperintää koskevista, tehdään vuosittain 10 -20 valitusta.

Työryhmä toteaa, että maa- ja metsätalousministeriössä poikkeuslupapäätösten ja interventioyksikön tekemien päätösten lisäksi tehdään myös muita hallintopäätöksiä, jotka voidaan luonteeltaan rinnastaa aluehallintoviranomaisten tekemiin tavanomaisiin hallintopäätöksiin, joista valitetaan valituslautakunnalle tai hallintotuomioistuimelle.

Tarkempaa selvitystä ministeriön tekemien hallintopäätösten määrästä ei ole kuitenkaan tehty.

Työryhmä katsoo, että hallinnon muutoksenhakujärjestelmää kehittäessä tulisi harkita myös sitä, voitaisiinko hallintolainkäyttölaisissa säätää yleisesti muutoksenhaun ohjautumisesta ministeriön hallintopäätöksistä muualle kuin korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla valitukset ministeriön päätöksistä voitaisiin ohjata hallinnonalan yleiselle lainkäyttöviranomaiselle, maaseutuelinkeinojen valituslautakunnalle. Muutokset edellyttävät periaatepäätöstä valtioneuvoston hallintopäätösten muutoksenhaun kehittämisestä. Lisäksi olisi tehtävä selvitys maa- ja metsätalousministeriön tekemien tavanomaisien hallintopäätösten määrästä.

4. VILJELIJÄN OIKEUSTURVA VALVONTATARKASTUKSISSA

Maatalouden tukijärjestelmän perusta muodostuu EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisista tukimuodoista, joista keskeisimmät ovat unionin kokonaan rahoittamat peltokasvi- ja eläintuet (ns. CAP-tuet) sekä unionin osarahoittamat luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki. Maatalouden tukijärjestelmää täydentävät kansalliset tuet. Vuonna 2002 tukia maksettiin yhteensä 1 742 miljoonaa euroa, josta 58 prosenttia maksettiin kansallista varoista ja loput maksoi EU. Tuot muodostavat olennaisen osan maatalojen tuloista. Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskelmassa tukien osuus kokonaistuotosta oli 44 prosenttia vuonna 2002.

Neuvoston asetuksen (ETY) N:o 3508/92, tiettyjä yhteisön tukijärjestelmiä koskevasta yhdenntetystä hallinto- ja valvontajärjestelmästä, mukaan kunkin jäsenvaltion on ollut perustettava CAP-tukiin sovellettava yhdenntetty hallinto- ja valvontajärjestelmä. Yhdenntetty järjestelmä sisältää mm. yhdenntetyn valvontajärjestelmän. Asetus 3508/92 on kumottu neuvoston asetuksella N:o 1782/2003, mutta ensin mainittua asetusta sovelletaan kuitenkin edelleen suoria tukia koskeviin hakemuksiin vuotta 2005 edeltävien kalenterivuosien osalta.

EU:n maatalousministerit päättivät kesäkuussa 2003 EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistamisen päälinjoista. Keskeinen osa uudistusta on suorien tukien järjestelmän kehittäminen. Suoriin tukiiin kuuluu mm. uusi tuotannosta irrotettu tilatuki, johon pääosa EU:n kokonaan rahoittamista tuista sisällytetään. Uudistus tulee pääosin voimaan vuonna 2005. Yhteisen maatalouspolitiikan reformin vaikutuksia tilatarkastuksiin on tässä vaiheessa vaikea arvioida. Paikan päällä maataloilla tehtävät tarkastukset ovat olennainen osa yhdenntettyä hallinto- ja valvontajärjestelmää. Tilatarkastusten on koskettava vuosittain vähintään viittä prosenttia hakijoista. Tilatarkastuksista on laadittava tarkastuskertomus (valvontapöytäkirja), jonka perusteella on mahdollista tutkia tehtyihin tarkastuksiin liittyviä tietoja. Viljelijälle on annettava mahdollisuus allekirjoittaa kertomus, ilmoittaa olleensa paikalla tarkastuksen aikana ja ottaa kantaa tarkastajien tekemiin havaintoihin ja esittää muut omat näkemyksensä. Viljelijälle on annettava jäljennös tarkastuskertomuksesta. Mahdollinen oikeusprosessi käydään tarkastuksessa hankitun näytön perusteella.

Tarkastuspöytäkirja toimitetaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle, joka maksaa tuet valvontapöytäkirjan perusteella aikaisintaan syyskuun jälkipuoliskolla. Maaseutuelinkeinoviranomainen pystyy tekemään valituskelpoisen maksatuspäätöksen pahimmallaan kuukausien kuluttua. Tämä epäkohta on poistumassa, koska maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain (jäljempänä tukimenettelylaki) kokonaisuudistusta pohtiva työryhmä on tehnyt esityksen, jonka mukaan kuntien ja TE-keskusten päätökset voitaisiin allekirjoittaa sähköisesti, minkä ansiosta päätös voitaisiin lähettää samanaikaisesti maksatuksen kanssa.

Työryhmä pitää tärkeänä oikeusturvan kehittämistä tilatarkastuksissa. Sen mielestä viljelytapaan ja muihin niihin verrattaviin seikkoihin liittyvät viljelijän ja tarkastajan erilaiset näkemykset tulisi todeta puolueettomasti paikan päällä. Tätä tehtävää voisi hoitaa te-keskuskohtainen katselmustoimikunta.

Katselmustoimikunnassa voisi olla maatalouden neuvontajärjestön edustaja, viljelijöiden etujärjestön ja maataloushallinnon edustaja. Viljelijän olisi pyydettävä toimikuntaa suorittamaan katselmus 7 päivän kuluessa tilavalvonnasta ja katselmus olisi toimitettava 14 päivän kuluessa tilavalvonnasta.

Työryhmän mielestä katselmustoimikunnan perusteista voitaisiin säätää tukimenettelylaissa. Katselmustoimikuntien valvontamenettelystä voitaisiin säätää valvonta-asetuksessa.

Työryhmä pitää joutuisan käsittelyn yhtenä esteenä sitä, että valvontatilanteesta valituskelpoisen maksatuspäätöksen tekemiseen kuluu kuukausia. Työryhmä esittääkin, että tutkitaan erikseen, voidaanko valvontamenettelyä kehittää oikaisumenettelyn ohella niin, että valvontatahtumasta tietyissä tapauksissa voitaisiin tehdä valituskelpoinen päätös.

5. OIKAISUVAATIMUKSEN KÄYTTÖÖNOTTO

Oikaisuvaatimuksella tarkoitetaan laissa erikseen säänneltyä menettelyä, jossa hallintoviranomaista pyydetään muuttamaan päätöstään. Tätä oikeussuojakeinoa on käytettävä ennen kuin asiassa saa tehdä valituksen. Tämän rajatun merkityssisällön ohella termiä käytetään yleisemminkin kuvaamaan asianosaisen vaatimusta muuttaa hallintopäätöstä muussa kuin hallintolainkäytön järjestyksessä. Lainsäädäntö ei käytä oikaisuvaatimukseksi luonnehdittavasta menettelystä aina tätä nimitystä. Termi ei ole saavuttanut säädösteksteissä vakiintunutta asemaa. Oikaisuvaatimuksen erityinen laji on menettely, jossa oikaisuvaatimus tehdään ylemmälle viranomaiselle. Oikeuskirjallisuudessa on tällaisesta menettelystä käytetty nimitystä hierarkkinen oikaisu.

Viranomainen voi nykyisin korjata päätöksessään olevat virheet joko hallintolain 50 tai 51 §:n nojalla taikka muuhun lainsäädäntöön perustuvien oikaisusäännösten perusteella. Itseoikaisua koskevat säännökset otettiin hallintomenettelylakiin lähinnä muutoksenhakuviranomaisten käsiteltävänä olevien asioiden vähentämiseksi. Itseoikaisua voidaan pitää nopeana, yksinkertaisena ja oikeussuojajärjestelmän tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisena keinona oikaista päätöksessä olevat selvät virheet. Hallintomenettelylaki kumotaan hallintolailla (434/2003), joka on tullut voimaan 1.1.2004. Hallintolakiin sisältyy vastaavanlaiset päätöksessä olevaa virhettä koskevat itseoikaisukeinot kuin hallintomenettelylaissa.

Kuntalain (365/1995) 88 §:n mukaan lain kunnallisvalitusta koskevia säännöksiä sovelletaan kunnan viranomaisten päätöksiin, jollei erikseen lailla toisin säädetä. Maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annetun lain (1558/1991) 6 §:n mukaan kunnan maaseutuelinkeinoasioissa tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla maaseutupiiriin, nyttemmin työvoima- ja elinkeinokeskukseen. Näin ollen kuntien päätöksistä tehtävät valitukset käsitellään hallintovalituksina eikä kunnallisvalituksina.

Joulukuun 1 päivänä 1996 voimaan tullut hallintolainkäyttölaki (586/1996) on yleislaki, joka sisältää keskeiset säännökset hallintovalituksesta. Laissa luovuttiin valtioneuvoston alaisten viranomaisten osalta aiemmasta hallintovalituslaissa (154/1950) noudatetusta hallinnon sisäisestä muutoksenhausta. Uudistus oli merkittävä hallinto-oikeudellisen oikeussuojajärjestelmän kehittämisen kannalta. Lainsäädäntöön jäi kuitenkin hallintolainkäyttölain tullessa voimaan lukuisia vanhakantaisia muutoksenhakusäännöksiä.

Kun otetaan huomioon yleinen hallintolainkäyttö sekä oikeudenmukainen oikeudenkäynti ihmisoikeutena ja Euroopan unionin jäsenyyden vaikutus hallintolainkäyttöön, työryhmä katsoo, ettei enää ole perusteltua käsitellä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten päätöksistä tehtyjä muutoksenhakuja valituksina työvoima- ja elinkeinokeskuksissa. Työryhmä

katsoo, että olisi myös aiheellista turvata muutoksenhakuasioiden joutuisa käsittely työvoima- ja elinkeinokeskuksissa.

Työryhmä toteaa, että kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset tekevät vuosittain tuhansia tulotukiin liittyviä hallintopäätöksiä, joita voidaan luonnehtia massapäätöksiksi. Muutoksenhaku massapäätöksiin on useilla hallinnonaloilla järjestetty siten, että valitusmenettelyä edeltää oikaisuvaatimusmenettely. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon myös edellä esitetyt perusteet työryhmä katsoo, että olisi perusteltua ottaa käyttöön oikaisuvaatimusmenettely myös maataloushallinnon alalla ja siksi työryhmä ehdottaa, että kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten päätöksiin maaseutuelinkeinoasioissa haettaisiin muutosta oikaisuvaatimuksella työvoima- ja elinkeinokeskukselta. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen olisi tehtävä päätös oikaisuvaatimuksesta 60 päivän kuluessa vaatimuksen vireille tulosta. Mikäli työvoima- ja elinkeinokeskus katsoo, ettei ole edellytyksiä osittainkaan hyväksyä oikaisuvaatimusta, työvoima- ja elinkeinokeskus siirtäisi asian oman lausuntonsa kera maaseutuelinkeinojen valituslautakunnalle valituksena käsiteltäväksi. Edellä esitetyn johdosta työryhmä ehdottaa, että maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annettua lakia ja maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annettua lakia muutettaisiin tältä osin. Oikaisuvaatimuksen käyttöönottamisella ei ole työryhmän mielestä vaikutusta maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan asemaan.

Työryhmä kiinnittää myös huomiota maaseutuelinkeinoviranomaisten tulotukipäätösten selkeyden ja täsmällisyyden puutteeseen. Työryhmä toteaa, että perusteluvelvollisuuden merkitys yleisenä oikeusturvaperiaatteena on viimeisten vuosien aikana selvästi korostunut, mihin on vaikuttanut osaltaan perusoikeusuudistus, jonka yhteydessä oikeus perusteltuun päätökseen siatettiin voimaan perusoikeutena. Tämän vuoksi työryhmä esittää, että tulisi ryhtyä toimenpiteisiin kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten käytössä olevan tietokoneohjelman mukaisten tulotukipäätösten selkeyden ja täsmällisyyden parantamiseksi.

Liite 1: Hallituksen esitys laeiksi maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain ja maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annettua lakia sekä maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annettua lakia. Ehdotuksen mukaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen päätökseen haettaisiin muutosta oikaisuvaatimuksella työvoima- ja elinkeinokeskukselta. Jos työvoima- ja elinkeinokeskus tutkittuaan oikaisuvaatimuksen katsoo, ettei edellytyksiä ole osittainkaan hyväksyä sitä, sen olisi siirrettävä asia oman lausuntonsa kera maaseutuelinkeinojen valituslautakunnalle valituksena käsiteltäväksi.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain (1336/1992) 10 §:n mukaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen ja maaseutuelinkeinopiirin sanotussa laissa tarkoitetussa asiassa saa hakea muutosta valittamalla kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen päätöksestä maaseutuelinkeinopiiriin ja maaseutuelinkeinopiirin päätöksestä maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä toimivaan maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaan. Maaseutuelinkeinopiirit on nyttemmin korvannut työvoima- ja elinkeinokeskukset, joista annetun lain (23/1997) 10 §:n mukaan mitä maaseutuelinkeinopiireistä säädetään, koskee tämän lain voimaan tultua vastaavasti työvoima- ja elinkeinokeskusta. Työvoima- ja elinkeinokeskuksista annetun asetuksen (93/1997) mukaan keskuksissa on mm. maaseutuosasto. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta ei toimi enää maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä, vaan toimii lain muutoksen (36/1995) jälkeen itsenäisenä valitusviranomaisena, jolta haetaan muutosta mm. työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuelinkeinoasioissa tekemiin päätöksiin.

Maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annetun lain 6 §:n mukaan kunnan toimielimen 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla maaseutuelinkeinopiiriin 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Edellä esitetyn mukaisesti kunnan toimielimen päätöksestä valitetaan nyttemmin työvoima- ja elinkeinokeskukseen.

Maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain 10 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan sanotussa laissa tarkoitetussa asiassa tekemään päätökseen haettaisiin muutosta oikaisuvaatimuksella työvoima- ja elinkeinokeskukselta. Oikaisuvaatimus olisi tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Vastaavaa muutosta esitetään tehtäväksi maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annetun lain 6 §:ään.

Ehdotettujen muutosten tarkoituksena on tehostaa kansalaisten oikeusturvaa.

Joulukuun 1 päivänä 1996 voimaan tullut hallintolainkäyttölaki (586/1996) on yleislaki, joka sisältää keskeiset säännökset valituksesta. Laissa luovuttiin valtioneuvoston alaisten viranomaisten osalta hallinto-asioissa annetun lain (154/1950) mukaisesta hallinnon sisäisestä muutoksenhausta. Hallintolainkäyttölain mukaan valtioneuvoston alaisen viranomaisen päätöksestä valitetaan alueelliseen hallinto-oikeuteen, jonka päätöksestä saa valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Edellä esitettyyn viitaten esityksen keskeisenä tavoitteena on oikeusturvan kehittäminen lisäämällä muutoksenhakujärjestelmän johdonmukaisuutta keskittämällä lainkäyttöä nykyistä enemmän hallinto-oikeudellisille lainkäyttöelimille.

Vastauksessaan (EV 75/1996) hallituksen esitykseen laeiksi hallintolainkäytöstä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi (HE 217/1995) eduskunta on edellyttänyt, että hallintolainkäyttölain tarkoituksen ja periaatteiden toteuttamiseksi kullakin hallinnonalalla tarkistetaan voimassa oleviin lakeihin sisältyvät valitusmenettelysäännökset, jotka on tilanteen mukaan joko yhdenmukaistettava hallintolainkäyttölain kanssa, poistettava tarpeettomina tai muutettava tarpeellisilta osin viittauksiksi hallintolainkäyttölain säännöksiin.

2. Esityksen vaikutukset

Oikaisuvaatimuksen käyttöönottamisella on vaikutuksia maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan työmäärään.

3. Asian valmistelu

Asiaa on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön 11.2.2003 asettamassa maaseutuelinkeinohallinnon muutoksenhakusäännösten uudistamistyöryhmässä. Työryhmän muistiosta () on pyydetty lausunto...

4. Voimaantulo

Lakien muutosten ehdotetaan tulevaksi voimaan

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä 18 joulukuuta 1992 annetun lain (1336/1992) 10 § näin kuuluvaksi:

10 §

Muutoksenhaku

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen tässä laissa tarkoitetussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta oikaisuvaatimuksella työvoima- ja elinkeinokeskukselta. Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Oikaisuvaatimuskirjelmä voidaan toimittaa myös päätöksen tehneelle kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen on tehtävä päätös oikaisuvaatimuksesta 60 päivän kuluessa vaatimuksen vireille tulosta.

Jos työvoima- ja elinkeinokeskus tutkittuaan oikaisuvaatimuksen katsoo, ettei ole osittainkaan edellytyksiä hyväksyä sitä, sen on siirrettävä asia oman lausuntonsa kera maaseutuelinelinkeinöjen valituslautakunnalle valituksena käsiteltäväksi. Muussa tapauksessa oikaisuvaatimukseen on annettava päätös, josta voidaan erikseen valittaa valituslautakuntaan. Valituslautakuntaan valitetaan myös Ahvenanmaan maakunnan lääninhallituksen tässä laissa tarkoitetussa asiassa tekemästä päätöksestä.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun valituslautakunnan tämän lain 7 tai 8 §:ssä mainitussa asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Muihin valituslautakunnan tässä laissa tarkoitetussa asiassa antamiin päätöksiin saa hakea muutosta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Lupa voidaan myöntää ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tai jos luvan myöntämiseen on muu painava syy.

2.

Laki maaseutuelinkeinöjen hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan maaseutuelinkeinöjen hallinnosta 20 päivänä joulukuuta 1991 annetun lain 6 § näin kuuluvaksi

6 §

Kunnan toimielimen 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta oikaisuvaatimuksella työvoima- ja elinkeinokeskukselta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Päätös on annettava tiedoksi siten kuin hallintolaissa (452/2003) säädetään. Oikaisuvaatimuskirjelmä voidaan myös toimittaa päätöksen tehneelle kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen on tehtävä päätös oikaisuvaatimuksesta 60 päivän kuluessa vaatimuksen vireille tulosta.

Jos työvoima- ja elinkeinokeskus tutkittuaan oikaisuvaatimuksen katsoo, ettei edellytyksiä ole osittainkaan hyväksyä sitä, sen on siirrettävä asia oman lausuntonsa kera maaseutuelinkeinöjen valituslautakunnalle valituksena käsiteltäväksi. Muussa tapauksessa oikaisuvaatimukseen on annettava päätös, josta voidaan erikseen valittaa valituslautakuntaan.

Liite

Laki maaseutuelinkeinöjen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta

Voimassa oleva laki

10 §

Muutoksenhaku

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen ja maaseutuelinkeinopiirin tässä laissa tarkoitetussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen päätöksestä maaseutuelinkeinopiiriin ja maaseutuelinkeinopiirin päätöksestä maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä toimivaan maaseutuelinkeinujen valituslautakuntaan 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja on saanut tiedon päätöksestä. Valituslautakuntaan valitetaan myös Ahvenanmaan maakunnan lääninhallituksen tässä laissa tarkoitetussa asiassa tekemästä päätöksestä.

Valituskirjelmä voidaan toimittaa myös sille viranomaiselle, jonka päätökseen muutosta haetaan, ja sen on lähetettävä valituskirjelmä sekä asiassa kertyneet asiakirjat ja lausuntonsa valituksesta muutoksenhakuviranomaiselle.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun valituslautakunnan, tämän lain 7 tai 8 §:ssä mainitussa asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään. Muihin valituslautakunnan tässä laissa tarkoitetussa asiassa antamiin päätöksiin saa hakea muutosta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Lupa voidaan myöntää ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tai jos luvan myöntämiseen on muu painava syy.

Ehdotus

10 §

Muutoksenhaku

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen tässä laissa tarkoitetussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta oikaisuvaatimuksella työvoima- ja elinkeinokeskuksetta. Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Oikaisuvaatimuskirjelmä voidaan toimittaa myös päätöksen tehneelle kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen on tehtävä päätös oikaisuvaatimuksesta 60 päivän kuluessa vaatimuksen vireille tulosta.

Jos työvoima- ja elinkeinokeskus tutkittuaan oikaisuvaatimuksen katsoo, ettei ole osittainkaan edellytyksiä hyväksyä sitä, sen on siirrettävä asia oman lausuntonsa kera maaseutuelinkeinujen valituslautakunnalle valituksena käsiteltäväksi. Muussa tapauksessa oikaisuvaatimukseen on annettava päätös, josta voidaan erikseen valittaa valituslautakuntaan. Valituslautakuntaan valitetaan myös Ahvenanmaan maakunnan lääninhallituksen tässä laissa tarkoitetussa asiassa tekemästä päätöksestä.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun valituslautakunnan tämän lain 7 tai 8 §:ssä mainitussa asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Muihin valituslautakunnan tässä laissa tarkoitetussa asiassa antamiin päätöksiin saa hakea muutosta vain, jos korkein

hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Lupa voidaan myöntää ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tai jos luvan myöntämiseen on muu painava syy.

Laki maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa annetun lain muuttamisesta

Voimassa oleva laki

6 §

Kunnan toimielimen 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla maaseutupiiriin 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Päätös annetaan tiedoksi siten kuin tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Valituskirjelmä voidaan määräajan kuluessa jättää myös tässä laissa tarkoitettulle kunnan toimielimelle, jonka on lausuntonsa ohella toimitettava se maaseutupiiriin.

Maaseutupiirin päätökseen saa hakea muutosta valittamalla maatilahallitukseen siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Valituskirjelmä voidaan säädetyn määräajan kuluessa jättää myös maaseutupiirille, jonka on lausuntonsa ohella toimitettava se maatilahallitukselle.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos laissa tai asetuksessa säädetään toisin muutoksenhausta tai kielletään muutoksenhaku.

Ehdotus

13.

6 §

Kunnan toimielimen 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa asiassa tekemään päätökseen saa hakea muutosta oikaisuvaatimuksella työvoima- ja elinkeinokeskukselta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Päätös on annettava tiedoksi siten kuin hallintolaissa (452/2003) säädetään. Oikaisuvaatimuskirjelmä voidaan määräajan kuluessa jättää myös tässä laissa tarkoitettulle kunnan toimielimelle, jonka on lausuntonsa ohella toimitettava se työvoima- ja elinkeinokeskukselle. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen on tehtävä päätös oikaisuvaatimuksesta 60 päivän kuluessa vaatimuksen vireille tulosta.

Jos työvoima- ja elinkeinokeskus tutkittuaan oikaisuvaatimuksen katsoo, ettei edellytyksiä ole osittainkaan hyväksyä sitä, sen on siirrettävä asia oman lausuntonsa kera maaseutuelinkeinojen valituslautakunnalle käsiteltäväksi. Muussa tapauksessa oikaisuvaatimukseen on annettava päätös, josta voidaan erikseen valittaa valituslautakuntaan.

Liite 2: Luettelo maatalousalan keskeisten säädösten muutoksenhakusäännöksistä

Laki maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa (1558/1991) 6 §

Laki työvoima- ja elinkeinokeskuksista (23/1997) 6 §

Laki maaseutuelinkeinojen valituslautakunnasta (1203/1992) 7 §

Laki maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä (1336/1992) 6 ja 10 §

Laki maa- ja puutarhatalouden kansallista tuista (1559/2001) 27 §:n 4 momentti

Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki (329/1999) 58 §

Kolttalaki (253/1995) 63 §

Laki hukkakauran torjunnasta (185/2002) 22 §

Laki satovahinkojen korvaamisesta (1214/2000) 14 §

Kasvinsuojelulaki (1203/1994) 22 §

Laki maatalousyrittäjien luopumistuesta (1293/1994)

Laki Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta (355/1995) 11 §

Laki poikkeuksellisten turvien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta (284/1983) 7 §

ISBN 952-453-154-2
ISSN 0781-6723